

בית המקדש בניין וחורבן

בית המקדש תופס מקום מרכזי ביותר בחיי עם ישראל: מקום השראת השכינה ומוקד עלייה לרגל. הוא היה גם מושבה של הסנהדרין – בית הדין העליון. בית המקדש הראשון עמד על תלו בזמנם של מלכי ישראל והנביאים, ובית המקדש השני עודנו היה בנוי בימיהם של ראשוני חכמי המשנה. סיפורי חכמינו עוסקים בבניין בית המקדש, בחורבנו הטרגי, וגם בשאיפה לשוב ולבנותו לאחר שחרב.

דלתות ניקנור

מעשה באדם שהגן במסירות נפש על הדלתות שהתנדב לתרום לבית המקדש, ונעשה לו נס וניצלו הדלתות מטביעה.

ניקנור נֶעֱשׂוּ נִסִּים לְדַלְתֹתָיו. שָׁנוּ חֲכָמִים: מָה נִסִּים נֶעֱשׂוּ לְדַלְתֹתָיו? אָמְרוּ: בְּשֶׁהָלַךְ נִיקְנֹר לְהַבִּיאַ דְּלֹתֹת מֵאֲלָפִסְנִידְרִיא שֶׁל מִצְרַיִם, בְּחִזְיוֹתָו עָמַד עָלָיו נַחְשׁוֹל שְׂבָיִם לְטַבְּעוֹ. נָטְלוּ אַחַת מֵהֶן וְהִטִּילוּהָ לַיָּם, וְעַדִּינן לֹא נָח הָיִם מִזֶּעַפּוֹ. בִּקְשׁוּ לְהִטִּיל אֶת חֲבֶרְתָּהּ, עָמַד הוּא וּבְרָכָה. אָמַר לָהֶם: הִטִּילוּנִי עִמָּהּ! מִיָּד נָח הָיִם מִזֶּעַפּוֹ. וְהָיָה מִצְטָעֶר עַל חֲבֶרְתָּהּ.

כִּינן שֶׁהִגִּיעַ לְנִמְלָה שֶׁל עָפֹ, הָיְתָה מִבְּצִבְצַת וְיוֹצֵאָה מִתַּחַת דּוֹפְנֵי הַסְּפִינָה. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים: בְּרִיָּה שְׂבָיִם בְּלִעְתָּהּ וְהִקְיָאתָהּ לִיבְשָׁה... לְפִיכָךְ כָּל הַשְּׂעָרִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ נִשְׁתַּנוּ לְהִיּוֹת שֶׁל זָהָב, חוּץ מִשְּׁעָרֵי נִיקְנֹר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּעֱשׂוּ בּוֹ נִסִּים. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנַּחֲוִשְׁתָּן מוֹצֵהֶבֶת הָיְתָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נַחֲוִשְׁתָּ קְלוֹנִיתָא הָיְתָה, וְהָיְתָה מְאִירָה בְּשֶׁל זָהָב.

(תלמוד – בבלי, יומא לח, א)

שָׁנוּ לַמִּדּוּ. בְּחִזְיוֹתָו. בְּדַרְכּוֹ חֲזָרָה. נַחְשׁוֹל. גֵּל. נָטְלוּ. לַקְחוּ. אַחַת מֵהֶן. מִן הַדְּלֹתוֹת. לֹא נָח... מִזֶּעַפּוֹ. לֹא נִרְגַּעָה הַסַּעֲרָה. חֲבֶרְתָּהּ. אֶת הַדְּלֹת הַשְּׁנִיָּה. כְּרָכָה. חִיבָקָה בַּכּוֹחַ. עַל חֲבֶרְתָּהּ. הַדְּלֹת הַרְאִשׁוֹנָה, שֶׁהוֹשִׁלְכָה לַיָּם.

הָיְתָה. הַדְּלֹת. דּוֹפְנֵי. דְּפִנוֹת. בְּרִיָּה. חִיָּה. נִשְׁתַּנּוּ לְהִיּוֹת שֶׁל זָהָב. שֶׁגַם אִם בְּתַחֲלִילָה נֶעֱשׂוּ מִמַּתְכַּת אַחֲרֵת, כִּשְׁהֵאֲפָשֶׁר – עָשׂוּ אוֹתָם מִזָּהָב. חוּץ מִשְּׁעָרֵי נִיקְנֹר. שֶׁנִּשְׁאָרוּ עֲשׂוּיִים נְחוֹשֶׁת. מוֹצֵהֶבֶת. בְּהִירָה וּמִשׁוּבַּחַת. קְלוֹנִיתָא. מִזְוָקָת.

בניין הורדוס

שנים רבות לאחר בניית בית המקדש השני הוא שופץ מן היסוד בידי הורדוס, מלך יהודה. חכמינו מספרים על תחילתו של הורדוס, עבד אדומי שנעשה שליט - שהחריב את מרכז התורה והרג את חכמי ישראל, וביקש לכפר על מעשיו באמצעות הקמת בניין חדש, נאה ומפואר.

הורדוס עבד של בית חשמונאי היה, נתן עינו באותה תינוקת. יום אחד שמע אותו אדם בת קול שאומרת: כל עבד שמורד בעת - מצליח. קם הרג את כל אדוניו, והשאיר את אותה תינוקת. כאשר ראתה אותה תינוקת שמבקש לשאת אותה, עלתה לגג והרימה קולה, אמרה: כל מי שיבוא ואומר: מבית חשמונאי בא אני - עבד הוא, שלא נשתייר מהם אלא אותה תינוקת, ואותה תינוקת נפלה מן הגג לארץ.

...אמר: מי דורש: "מקרב אחיך תשים עליך מלך" (דברים יז טו)? חכמים. קם הרג את כל החכמים, השאיר את בבא בן בוטא ליטול יצעה ממנו. הקיף אותו בעטרה של קיפוד, ניקר את עינו.

יום אחד בא וישב לפניו. אמר: יראה אדוני את זה העבד הרע, מה שעשה! אמר לו: ומה אעשה לו? אמר לו: יקלל אותו אדוני! אמר לו: כתוב: "גם במדעך, מלך אל תקלל" (קהלת י ב). אמר לו: זה אינו מלך הוא! אמר לו: לו יהיה עשיר בלבד, וכתוב: "ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר" (שם); ולא יהיה אלא נשיא, וכתוב: "ונשיא בעמך לא תאר" (שמות כב, כו). אמר לו: בעושה מעשה עמך, וזה לא עושה מעשה עמך! אמר לו: מפחד אני ממנו. אמר לו: אין אדם שילך שיאמר לו, שאני ואתה יושבים. אמר לו: כתוב: "כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר" (קהלת י ב). אמר לו: אני הוא, אם הייתי יודע שגזירים חכמים כל כך לא הייתי הורג אותם. עכשיו מהי תקנתו של אותו אדם?

אמר לו: הוא כבה אורו של עולם, שכתוב: "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג). ילך ויעסוק באורו של עולם, שכתוב: "ונהרו אליו כל הגוים" (ישעיהו ב, ב). יש אומרים, כך אמר לו: הוא סימא עינו של עולם, שכתוב: "והיה אם מעיני העדה" (במדבר טו, כד). ילך ויתעסק בעינו של עולם, שכתוב: "הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם" (יחזקאל כד, כא).

נתן עינו חשק. תינוקת. ילדה (מבית חשמונאי). אותו אדם. הורדוס. בת קול. קול משמים. כל מי... הוא. אם ינסה הורדוס או אדם אחר לטעון שהוא מצאצאי החשמונאים, ידעו הכול כי זה שקר.

מי דורש... מלך. מי הוא הדורש מקרא זה, ומפרש שהמלך צריך להיות בן למשפחה יהודית, ולא די בן גרים או בעבד משוחרר? בבא בן בוטא. אחד החכמים. עטרה של קיפוד. כתר קוצי קיפוד. ניקר. עיוור.

בא וישב לפניו. בא הורדוס וישב לפני בבא בן בוטא. העבד הרע. הורדוס. במדעך. בסתר. לו יהיה... בלבד. גם אם מדובר בעשיר ותו לא - לא אקלל אותו. עושה מעשה עמך. דורשים "נשיא בעמך" - שמתנהג כבן עמך, כלומר מתנהג כראוי, כאדם כשר. אני ואתה. בלבד. יושבים. כאן. שגזירים. בדבריהם. מהי תקנתו. כיצד יתקן את מעשיו הרעים. אותו אדם. שלי עצמי, הורדוס.

אורו של עולם. את אור התורה, בהריגת חכמי ישראל. יעסוק. יפסץ ויחביב. באורו של עולם. בבית המקדש. ונהרו אליו. אל בית המקדש, ודורשים מילה זו ("ונהרו") גם מלשון נהרה ואור. סימא. עיוור. מעיני העדה. כינוי לחכמי ישראל. מחמד עיניכם. ומכאן שהמקדש דומה לעיניים.

המלכות. הקיסרות הרומית, שלא תניח לי לעשות כך. בין כך ובין כך. בינתיים. תסתור אותו. את בית המקדש, ותבנה מחדש בניין נאה יותר. שלחו לו. נציגי הקיסר. אם נשקך עליך. גם אם נשקך עליך, ומתנהג אתה כמלך. ספרך. ספר היוחסין. בן חורין נעשה. מעצמו.

אמר לו: מפחד אני מן המלכות. אמר לו: שלח שליח, וילך שנה ויתעבב שנה ויחזור שנה, בין כך ובין כך תסתור אותו ותבנה אותו. עשה כך. שלחו לו: אם לא סתרת – אל תסתור, ואם סתרת – אל תבנה, ואם בנית – עבדים רעים, לאחר שהם עושים – מתייעצים. אם נשקך עליך – ספרך כאן. לא מלך ולא בן מלך, הורדוס העבד, בן חורין נעשה...

אמרו: מי שלא ראה בנן הורדוס, לא ראה בנן נאה מימיו. במה בנאו? אמר רבה: באבני שיש לבן וירוק. יש אומרים: באבני שיש כחול, לבן וירוק.

הוציא שפה... שפה. הוציא מעט מקצה האבן והכניס מעט מקצה האבן שמעליה. לטות. לצפות.

הוציא שפה והכניס שפה, כדי שיקבל את הסיד. רצה לטות אותו בזהב, אמרו לו חכמים: הנח אותו, שכך יפה יותר, שנראה כמו גלי הים.

(תלמוד - בבלי, בבא בתרא ג, ב)

קמצא ובר קמצא

על חורבן בית ראשון אמרו חכמינו כי נגרם בשל עבירות חמורות של עבודה זרה, שפיכות דמים וגילוי עריות. לעומתו, חרב המקדש השני בשל עוון אחד – שנאת חינוס.

על קמצא ובר קמצא נחרבה ירושלים. שאדם אחד שהיה אוהבו – קמצא, ושונאו – בר קמצא, עשה סעודה, אמר לו לשמשו: לך הבה לי קמצא. הלך הביא לו בר קמצא.

על. בשל. היה אוהבו. שמו של חברו היה. בר. בן. בא, מצא אותו. בא בעל הבית, מצא את בר קמצא. יושב. בסעודה. אדם זה... הוא. הלוא אני שונא שלך. הנח לי. להישאר ואל תבייש אותי. דמי. עלות. יושבים חכמים. בסעודה. שונא להם. במעשה מבייש שכה. מי יאמר. מי יוכיח זאת?

בא, מצא אותו שהוא יושב. אמר לו: הרי אדם זה שונאו של אותו אדם הוא, מה רצונך כאן? אמר לו: הואיל ובאתי – הנח לי, ואתן לך דמי מה שאני אוכל ושותה. אמר לו: לא. אמר לו: אתן לך דמי מחצית הסעודה! אמר לו: לא. אמר לו: אתן לך דמי כל הסעודה! אמר לו: לא. אחוזו בידו והעמידו והוציאו החוצה. אמר: הואיל והיו יושבים חכמים ולא מחו בו, משמע שנוח להם. אלך ואלשין עליהם בבית המלך. הלך אמר לו לקיסר: מרדו כך היהודים! אמר לו: מי יאמר? אמר לו: שלח להם קרבן, ראה אם מקריבים אותו.

משולש. מובחר. בזמן שבא. לירושלים. הטיל בו. בר קמצא. נב שפתים. שפתיו. דוקין שבעין. עפעפיים. מקום שלנו... הוא. לדעת היהודים נחשב הדבר מום ולכן כשהביא את העגל לא היה אפשר להקריבו, אך לא יכלו להסביר זאת למלכות משום שבעיניהם אין דבר זה נחשב למום. יאמר: בעלי... מובח. ואין לאפשר תקדים כזה.

הלך שלח בידו עגל משולש. בזמן שבא, הטיל בו מום בנב שפתים – יש אומרים: בדוקין שבעין – מקום שלנו הוא מום ולהם לא מום הוא. חשבו חכמים להקריב אותו משום שלום מלכות, אמר להם רבי זכריה בן אבקולס: יאמרו: בעלי מומין קריבין לגבי מזבח! חשבו

לְהָרֹג אוֹתוֹ. אֵת בֶּרֶקְדָּשִׁים יִהְיֶה! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲנוּתָנוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אֲבָקוּלָה הַחֲרִיבָה אֶת בֵּיתֵנוּ, וְשִׁדְּפָה אֶת הַיְכָלֵנוּ, וְהִגְלִיתָנוּ מֵאַרְצֵנוּ.
(תלמוד – בבלי גיטין נה, ב)

רבן יוחנן בן זכאי והקיסר

לאחר שהחליט קיסר רומי להחריב את המקדש שלח מצביא ליישם זאת. חכמינו גוללים את שנעשה בירושלים באותה תקופה, הרוחות שנשבו בפלגים שונים, דעתם של חכמי ישראל וניסיונו של רבן יוחנן בן זכאי לבטל את הגזרה.

שָׁלַח עֲלֵיהֶם אֶת אֶסְפָּסִינוּס קִיסָר. בָּא, צָר עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ שָׁנִים. הָיוּ בָּהּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים אֱלָה: נִקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן, וְבֶן כִּלְבָּא שְׁבוּעָה, וְבֶן צִיִּצִית הַפְּסֵת... אֶחָד אָמַר לָהֶם: אֲנִי אֶזְוֶן אוֹתָם בְּחֹטִים וּשְׁעוּרִים. וְאֶחָד אָמַר לָהֶם: בֵּין וּבִמְלָח וּבְשִׁמּוֹן. וְאֶחָד אָמַר לָהֶם: בַּעֲצִים... הָיָה לָהֶם לְזוֹן עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה. הָיוּ בָּהֶם בְּרִיּוֹנִים, אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: נִצָּא וְנַעֲשֶׂה שְׁלוֹם אִתָּם, לֹא הִנֵּחוּ לָהֶם. אָמְרוּ לָהֶם: נִצָּא וְנַעֲשֶׂה מִלְחָמָה אִתָּם! אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: לֹא יִסְתַּיֵּעַ הַדָּבָר. קָמוּ שָׂרְפוּ אֶת אוֹתָם מִחֲסָנֵם שֶׁל חֹטִים וּשְׁעוּרִים, וְהָיָה רָעָב.

...אֲבָא סִקְרָא רֹאשׁ בְּרִיּוֹנֵי יְרוּשָׁלַיִם, בֶּן אַחוּתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי הָיָה. שָׁלַח לוֹ: בּוֹא בְּצִנְעָה אֵלַי. בָּא. אָמַר לוֹ: עַד מָתַי אַתָּם עוֹשִׂים כֵּךְ וְהוֹרִגִים אֶת הָעוֹלָם בְּרָעָב? אָמַר לוֹ: מָה אַעֲשֶׂה, שָׂאֵם אוֹמַר לָהֶם דָּבָר – יִהְיֶה אוֹתִי. אָמַר לוֹ: רֹאֵה תִקְנָה בְּשִׁבְלִי, שְׂאֵנִי אֵצְא, אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הַצֶּלֶה מַעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עֲצָמְךָ חוֹלָה, וְיָבוֹאוּ הַכֹּל וַיִּשְׁאָלוּ בְּךָ, וְהָבֵא דָבָר מִסֵּרִיחַ וְהִשְׁכֵּב לִידְךָ, וַיֹּאמְרוּ שֶׁנָּחָה נִפְשְׁךָ, וַיִּכְנָסוּ אֶצְלְךָ תַלְמִידֶיךָ וְלֹא יָכֹנֵס אֶצְלְךָ אָדָם אַחֵר, שְׁלֹא יִרְגִישׁוּ בְּךָ שֶׁקָּל אִתָּה, שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁהָיָה קָל מִן הַמֵּת. עָשָׂה כֵּךְ, נִכְנָס בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵצֵד אֶחָד וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ מֵצֵד אַחֵר. כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ לַפֶּתַח רָצוּ לְדַקְרוֹ. אָמַר לָהֶם: יֹאמְרוּ: רַבֵּם דָּקְרוּ! רָצוּ לְדַחֲפוֹ. אָמַר לָהֶם: יֹאמְרוּ: רַבֵּם דַּחֲפוּ! פָּתְחוּ לוֹ שַׁעַר, יֵצֵא.

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ לָשֵׁם, אָמַר: שְׁלוֹם עָלֶיךָ הַמֶּלֶךְ! אָמַר לוֹ: מְחַיֵּב אִתָּה שְׁתֵּי מִיתוֹת. אֶחָד, שְׁלֹא מֶלֶךְ אֲנִי, וְאַתָּה קוֹרֵא לִי מֶלֶךְ! וְעוֹד, אִם מֶלֶךְ אֲנִי, עַד עַכְשָׁיו מִדּוּעַ לֹא בָאתָ אֵלַי? אָמַר לוֹ: שְׂאֵמְרֶת: לֹא מֶלֶךְ אֲנִי – אֲמַנָּם מֶלֶךְ אִתָּה, שְׂאֵם לֹא מֶלֶךְ אִתָּה – אֵין נִמְסֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם.

שָׁלַח עֲלֵיהֶם. הַקִּיסָר אֵת אֶסְפָּסִינוּס הַמַּצְבִּיא, כְּדִי לְהִלָּחֵם בִּירוּשָׁלַיִם. צָר עָלֶיהָ. הֵטִיל מִצּוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם. בָּהּ בִּירוּשָׁלַיִם. אֶזְוֶן אוֹתָם. אֵת אֲנָשֵׁי הָעִיר. הָיָה לָהֶם. דִּי מִזּוֹן. הָיוּ בָּהֶם. קִרְבָּב אֲנָשֵׁי הָעִיר. בְּרִיּוֹנִים. קִיצוֹנִים אֲלִימִים. אִתָּם. עִם הָרוֹמָאִים. אָמְרוּ לָהֶם: נִצָּא. אֲמָרוּ הַבְּרִיּוֹנִים לַחֲכָמִים. לֹא יִסְתַּיֵּעַ הַדָּבָר. וּמוֹטָב אֲבוֹא לְהִמָּתֵן עַד שִׁיִּגְמַר הַמִּצּוֹר, וּבִינְיִינִים יֵשׁ לָנוּ דִּי מִזּוֹן. קָמוּ. הַבְּרִיּוֹנִים.

שָׁלַח לוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן, מִסֵּר. רֹאֵה תִקְנָה... מַעֲשֶׂה. סִדֵּר לִי אֶפְשָׁרֹת לְצַאת מֵהָעִיר וּלְכַנּוֹס אֶת אֶסְפָּסִינוּס. הָבֵא דָבָר... לִידְךָ. כְּדִי שִׁיחַשְׁבוּ שֶׁנָּחָה מֵת, וְגוֹפֶתְךָ הִחָלָה לְהִסְרִיחַ. נָחָה נִפְשְׁךָ. מִתַּת. יָכֹנֵסוּ אֶצְלְךָ תַלְמִידֶיךָ. וְקִי תַלְמִידֶיךָ – שִׁידְּעוּ שְׂבָאֵת אֵתָּה חֵי – יִיכָנְסוּ לְבֵיתְךָ, כְּדִי לְשַׁאֵת אֶת מִיטְתְּךָ מִירוּשָׁלַיִם הַחוּצָה 'לְקִבּוּר' אוֹתְךָ. שְׁלֹא יִרְגִישׁוּ. הַבְּרִיּוֹנִים. נִכְנָס בּוֹ. נִשָּׂא אוֹתוֹ. רָצוּ לְדַקְרוֹ. רָצוּ הַבְּרִיּוֹנִים לְדַקְרוֹ אֶת גּוֹפֶוֹ, כְּדִי לְוֹדֵא שֶׁהוּא אֵין מֵת. אָמַר לָהֶם. אֲבָא סִקְרָא לְבִרְיּוֹנִים. יֹאמְרוּ. הָרוֹמָאִים. לְדַחֲפוֹ. לְבַדּוֹק שֶׁהוּא מֵת, וְשִׁאֲנוּ נִבְהַל וְצוּעֵק.

שְׁלֹא מֶלֶךְ אֲנִי. שְׂאֵנִי אֵין הַקִּיסָר אֵלָּא הַמַּצְבִּיא בְּלִבְדּוֹ.

אָמַנְס מֶלֶךְ אֶתָּה. וגם אם לא כעת – בעתיד תהיה. דְּרָקוֹן. נחש. לֹא הָיָה... דְּרָקוֹן. כדאי לשבור את החבית בשביל להרוג את הנחש. וכמו כן יש להחריב את העיר כדי להרוג את הבריונים שבתוכה. שְׂתָק. רבן יוחנן. וְאֵם תֹּאמַר. ויש האומרים שאמר זאת. מְשִׁיב חַכְמִים... יִשְׁכַּל. ה' משבש את דעתם של חכמים.

אָמַר לוֹ: קוּם. השליח לאספיינוס. אָמַר לוֹ: אֵל תִּצְטַעַר. רבן יוחנן לאספיינוס. תִּדְשֹׁן עֵצִים. תרחיב את העצמות, ולכן אינך יכול לנעול או לשלוף את נעלך. תִּעֲבֹשׂ גָרֶם. תצמק את העצמות.

אֵי גַם... לָךְ. את דעתך, שיש להחריב את העיר בגלל הבריונים. אָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ. אָמַר אֶסְפִּינְיוֹס לְרַבֵּן יוֹחָנָן. אָדָם אַחֵר אֶשְׁלַח. שיחליף אותי וימשיך את המצור. תָּן לִי יִבְנָה וְחִכְמִיָּה. שלא תחריב את מרכז התורה שביבנה. שוֹשְׁלֶתוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמְלִיאֵל. אל תהרוג את משפחת הנשיא שמצאצאי דוד. וְזוֹפְאִים שְׂוִרְפָּאוֹ... צְדוֹק. שצם ארבעים שנה למנוע את החורבן, וחלה מאוד. הוֹאָ קִבְּרִי... תִּהְיֶה. רבן יוחנן חשב שאין סיכוי לבקשה כזו.

הָלַךְ. אֶסְפִּינְיוֹס לְרומָא. מַעְלָה. הקב"ה. הִצִּיעַ. פרש אותו כמצע תחתיו. עָלֶיהָ. על ספר התורה. עֲבִירָה. עם הזונה. סִיף. חרב. גִּידָר. דקר. פְּרוּכָת. טעין וילון שבפתח קודש הקודשים. כִּסְבּוֹר. חשב טיטוס. הֵרָג אֶת עַצְמוֹ. כביכול הרג את הקדוש ברוך הוא. בְּאֵלָמִים. שהוא מסוגל לשתוק ולהבליג. וכך דורשים את המילה "אליהם".

בִּידָךְ, שְׂכַתוֹב: "וְהִלְבֵּנוֹן בְּאֵדִיר יְפוֹל" (ישעיהו י, לד), וְאֵין "אֵדִיר" אֶלָּא מֶלֶךְ... וְאֵין "לְבָנוֹן" אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ... וְשִׁאֲמַרְתָּ: אִם מֶלֶךְ אֲנִי, מִדּוּעַ לֹא בָאת אֵלַי עַד עַכְשָׁו – בְּרִיזִינִים שֵׁישׁ בָּנוּ לֹא הִנַּחוּ לִי. אָמַר לוֹ: אֵילוֹ חֲבִית שֶׁל דְּבֶשׁ וְדְרָקוֹן כְּרוּךְ עָלֶיהָ, לֹא הָיוּ שׁוֹבְרִין אֶת הַחֲבִית בְּשִׁבִּיל דְּרָקוֹן? שְׂתָק. קָרָא עָלָיו רַב יוֹסֵף, וְאֵם תֹּאמַר: רַבִּי עֲקִיבָא: "מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרֵי וְדַעְתָּם יִשְׁכַּל" (שם מד, כה) – הִיָּה צְרִיךְ לֹאמַר לוֹ: נוֹטְלִים אָנוּ צֶבֶת, וְנוֹטְלִים אָנוּ אֶת הַדְּרָקוֹן וְהוֹרְגִים אוֹתוֹ, וְאֶת הַחֲבִית – מְנִיחִים לָהּ.

בִּינְתָיִם בָּא שְׁלִיחַ מְרומֵי, אָמַר לוֹ: קוּם, שְׂמַת הַקִּיסָר, וְאָמַרְוּ חֲשׁוּבֵי רומֵי לְהוֹשִׁיבֵךְ בְּרֹאשׁ. הִיָּה נָעוּל נָעַל אַחַת, רָצָה לְנַעַל אֶת הָאֲחֶרֶת – לֹא נִכְנַסְתָּ, רָצָה לְשַׁלּוֹף אֶת הַשְּׁנִיָּה – לֹא יִצְאָהּ. אָמַר: מָה זֶה? אָמַר לוֹ: אֵל תִּצְטַעַר, שְׁמוּעָה טוֹבָה בָּאָה לָךְ, שְׂכַתוֹב: "שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְשֹׁן עֵצִים" (משלי טו, ל). אֶלָּא מָה תִּקְנֶתוּ? יָבוֹא אָדָם שְׁלֹא נָחָה דַּעְתָּךְ מִמֶּנּוּ וַיַּחְלִיף לְפָנֶיךָ שְׂכַתוֹב: "וְרוּחַ נִכְאָה תִּעֲבֹשׂ גָרֶם" (שם יז, כב). עֲשֵׂה כֵךְ – נִכְנַסְתָּ.

אָמַר לוֹ: וּמֵאֲחֵר שְׂחַכְמִים אֶתֶם כָּל כֵּךְ, עַד עַכְשָׁו מִדּוּעַ לֹא בָאתֶם אֵלַי? אָמַר לוֹ: וְלֹא אֶמְרָתִי לָךְ? אָמַר לוֹ: אֵי גַם אֶמְרָתִי לָךְ! אָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ אֲנִי, וְאָדָם אַחֵר אֶשְׁלַח. אֶלָּא בְּקֶשׁ מִמֶּנִּי דְבַר שְׂאֲתָן לָךְ. אָמַר לוֹ: תָּן לִי יִבְנָה וְחִכְמִיָּה, וְשׁוֹשְׁלֶתוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמְלִיאֵל, וְזוֹפְאִים שְׂוִרְפָּאוֹ אֶת רַבִּי צְדוֹק. קָרָא עָלָיו רַב יוֹסֵף, וְאֵם תֹּאמַר: רַבִּי עֲקִיבָא: "מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרֵי וְדַעְתָּם יִשְׁכַּל" הִיָּה צְרִיךְ לֹאמַר לוֹ: לְהִנִּיחַ לָהֶם בַּפֶּעַם הַזֶּה. וְהוּא סָבַר: שְׂמָא כָּל זֶה לֹא יַעֲשֶׂה, וְהִצְלָה מִעֲשֵׂה גַם לֹא תִהְיֶה.

(תלמוד – בבלי, גיטין נו, א)

טיטוס

המצביא שנשלח להחליף את אספיינוס הצליח במשימה והחריב את המקדש ואת ירושלים, אך בסופו של דבר בא על עונו.

הָלַךְ, שְׁלַח אֶת טִיטוֹס. ...חִירָף וְגִידָף בְּלִי מַעְלָה. מָה עָשָׂה? תַּפְשׁ זִוְנָה בִּידוֹ וְנִכְנַס לְבֵית קִדְשֵׁי הַקְּדוֹשִׁים, וְהִצִּיעַ סֶפֶר תּוֹרָה וְעִבֵּר עָלֶיהָ עֲבִירָה, וְנָטַל סִיף וְגִידָר אֶת הַפְּרוּכָת, וְנִעֲשֶׂה נֵם וְהִיָּה דָם מִבְּצִבְצֵץ וַיּוֹצֵא, וּכְסָבוֹר הֵרָג אֶת עַצְמוֹ... אָבָא חָנָן אָמַר: "מִי כְמוֹךָ חָסִין יְהִי" (תהלים פט, ט) – מִי כְמוֹךָ חָסִין וְקָשָׁה, שְׂאֲתָה שׁוּמַעַ נִיאֻצוֹ וְגִידוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רִשָּׁע וְשׁוֹתֵק. שֶׁל בֵּית רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל שָׁנוּ: "מִי כְמוֹכָה בְּאֵלֶם הִי" (שמות טו, יא) – מִי כְמוֹכָה בְּאֵלָמִים.

עשה. טיטוס. גְּרוֹזָתָנִי. סל גדול. לילך. ללכת. להשתבֹּחַ. להתפאר. לְטוֹבְעֵנִי. להטביע אותי. יצֵתָה. יצאה. בת. קול. קול מן השמים. קלה. זעירה. נָקַר. היתוש, והיה טיטוס סובל מכך ביותר. חֶלֶף. טיטוס. קוֹרֵנָס. פטיש. הִשְׁתַּתַּק. היתוש. יֵשׁ תִּקְנָה. כיצד למנוע את כאבי. לְגוֹי. נפח גוי. אֲרֻבָּעָה זְוִיִּים. בשכרו. דִּי לָךְ... בְּשׁוֹנָאךְ. דייך שאתה רואה אותי סובל, וזה שכרך. כִּיֵּן שְׁהִתְגַּל, הִתְגַּל. כיוון שהתרגל היתוש לרעש - חזר לנקר במוחו.

כְּשִׁמָּה. טיטוס. כְּצִפּוֹר דְּרוֹר... סְלָעִים. שהיתוש הגיע לגודל ציפור דרור, ולמשקל שני סלעים (מטבע מסוים). בְּרִיתָא. משנה חיצונית. לִיטְרִין. ליטרות (ליטרה) - כ־170 סמ"ק. מוֹחֲזָקִים אָנוּ. במסורת אצלנו. פִּיּוּ. של היתוש.

כְּאֶשֶׁר מֵת. טיטוס. אֵת הָאִישׁ הָזֶה. אותו.

מָה עָשָׂה? נָטַל אֶת הַפְּרוּכָת וַעֲשָׂאוּ בְּמִין גְּרוֹזָתָנִי, וְהֵבִיֵּא כָּל בָּלִים שֶׁבְּמִקְדָּשׁ וְהֵנִיחוּ בָהֶן, וְהוֹשִׁיבֵן בְּסָפִינָה לִילָךְ לְהִשְׁתַּבַּח בְּעִירוֹ... עָמַד עָלָיו נְחֹשׁוֹל שְׂבִים לְטוֹבְעוֹ, אָמַר: כְּמִדּוּמָה אֲנִי שֹׂא־לְהִיָּהֶם שֶׁל אֱלֹוֵי אֵין גְּבוּרָתוֹ אֵלֹא בְּמִים: בָּא פָּרַעַה - טִבְעוּ בְּמִים, בָּא סִיסְרָא - טִבְעוּ בְּמִים, אָף הוּא עוֹמֵד עָלֵי לְטוֹבְעֵנִי בְּמִים. אִם גְּבוּרָה הוּא - יַעֲלֶה לִיבִשָּׁה וַיַּעֲשֶׂה עִמִּי מִלְחָמָה! יֵצֵתָה בֵּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רִשְׁעָה בֵּן רִשְׁעָה בֵּן בְּנוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ הָרָשָׁע! בְּרִיָּה קֵלָה יֵשׁ לִי בְּעוֹלָמִי וַיִּתּוּשׁ שְׂמָה... עֲלֶה לִיבִשָּׁה וְתַעֲשֶׂה עִמָּה מִלְחָמָה. עֲלֶה לִיבִשָּׁה, בָּא יִתּוּשׁ וְנִכְנָס בְּחוּטְמוֹ, וְנָקַר בְּמוֹחוֹ שְׂבַע שָׁנִים. יוֹם אֶחָד חֶלֶף עַל פֶּתַח שֶׁל בֵּית נֶפֶחַ, שָׁמַע קוֹל הַקּוֹרֵנָס - הִשְׁתַּתַּק. אָמַר: יֵשׁ תִּקְנָה. כָּל יוֹם הֵבִיֵּאוּ נֶפֶחַ וְהִכּוּ לְפָנָיו. לְגוֹי נָתַן לוֹ אֲרֻבָּעָה זְוִיִּים, לְיִשְׂרָאֵל אָמַר לוֹ: דִּי לָךְ שְׂרָאִית בְּשׁוֹנָאךְ. שְׁלוּשִׁים יָמִים עָשָׂה כֵךְ, מִכָּאֵן וְאִילָךְ - כִּיֵּן שְׁהִתְגַּל, הִתְגַּל.

שָׁנֹה, אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן עֲרוּבָא: אֲנִי הֵייתִי בֵּין גְּדוּלֵי רוּמִי, וּכְשִׁמָּת פָּצְעוּ אֶת מוֹחוֹ, וּמִצָּאוּ בּוֹ כְּצִפּוֹר דְּרוֹר מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים. בְּבִרְיָתָא שָׁנֹה: כְּגֹזֶל בֶּן שָׁנָה מִשְׁקַל שְׁנֵי לִיטְרִין. אָמַר אַבְיִי, מוֹחֲזָקִים אָנוּ: פִּיּוֹ שֶׁל נְחוֹשֶׁת וְצִפּוֹרֵנוּ שֶׁל בְּרוֹל.

כְּאֶשֶׁר מֵת, אָמַר לָהֶם שִׁישְׁרָפוּ אֶת הָאִישׁ הָזֶה, וְשִׁפְּזוּ אֶת אִפְרוֹ עַל שְׂבַעַת יָמִים, שְׁלֹא יִמָּצֵא אוֹתוֹ אֱלֹהֵי הַיְּהוּדִים וַיַּעֲמִידוּ בְּדִין.

(תלמוד - בבלי, גיטין נז, ב)

על אלה אני בוכיה

חורבן ירושלים הוביל את מיטב בניה לגלות. חכמינו סיפרו את סיפורם הטרגי של אח ואחות שנלקחו בשבי.

...מַעֲשֶׂה בָּבֶל וּבִבְתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע שֶׁנִּשְׁבּוּ לְשָׁנִי אֲדוּנִים. לַיָּמִים נִדְּוּגוּ שְׁנֵיהֶם בְּמָקוֹם אֶחָד. זֶה אָמַר: יֵשׁ לִי עֶבֶד שָׂאִין בְּיוֹפְיוֹ כָּל הָעוֹלָם, וְזֶה אָמַר: יֵשׁ לִי שִׁפְחָה שָׂאִין כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל בְּיוֹפֶיהָ. אָמְרוּ: בּוֹא וְנִשְׂאִים זֶה לָזֶה וְנַחֲלֵק בְּוִלְדוֹת. הַכְּנִיסוּם לְאֶחָד, זֶה יֵשֵׁב בְּקֶרֶן זְוִית זֶה וְזֶה יֵשֵׁב בְּקֶרֶן זְוִית זֶה, זֶה אָמַר: אֲנִי כֹהֵן בֶּן כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אֲשֶׁר שִׁפְחָה? וְזֹאת אֹמֶרֶת: אֲנִי כֹהֲנֶת בֵּת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אֲנִישָׁא לְעֶבֶד? וּבָכּוּ כָּל הַלֵּילָה. כִּיֵּן שָׁעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, הִכְּרִיז זֶה אֶת זֶה, וְנִפְּלוּ זֶה עַל זֶה וְגָעוּ בְּבִכְיָה עַד שִׁיִּצְאָה נִשְׁמָתָן. וְעַלִּיהֶן קוֹנֵן יִרְמְיָה: "עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָּה עֵינִי עֵינִי יִרְדָּה בַּיָּם" (איכה א, טו).

(תלמוד - בבלי, גיטין נז, ב)

שֶׁנִּשְׁבּוּ. נפלו בשבי ונמכרו. נִדְּוּגוּ שְׁנֵיהֶם. הזדמנו שני האדונים. קָרַן זְוִית. פינה. גָּעוּ בְּבִכְיָה. בכו בכי מר.

עקיבא, ניחמתנו

חרף הקושי והסבל שהיו מנת חלקם של ישראל לאחר החורבן הצליח רבי עקיבא למצוא מקור לנחמה ולתקווה בתוך החורבן דווקא.

וּבְכֹר הָיָה רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא מֵהַלְבִּין בְּדֶרֶךְ, וְשָׁמְעוּ קוֹל הַמוֹנָה שֶׁל רוֹמִי מִפְּלִטָה בְּרָחוּק מֵאָה וְעֶשְׂרִים מִיל, וְהִתְחִילוּ בּוֹכִין וְרַבִּי עֲקִיבָא מִשְׁחַק. אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי מָה אַתָּה מִשְׁחַק? אָמַר לָהֶם: וְאַתֶּם מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹכִים? אָמְרוּ לוֹ: הֲלָלוּ כּוֹשִׁים שְׁמֵי שְׁתַּחֲוִים לַעֲצָבִים וּמִקְטָרִים לַעֲבֹדַת כּוֹכָבִים וְיֹשְׁבֵין בְּטַח וְהִשְׁקֵט, וְאָנוּ בֵּית הַדּוֹם רְגִלִי אֶל־לֵהֲנוּ שְׂרוּף בָּאֵשׁ, וְלֹא נִבְכָּה? אָמַר לָהֶן: לִכְךָ אֲנִי מִצְחַק – וְמָה לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ כֶּךָ, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, בין שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. בין שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שפתוב בו: "והור הקרב יומת" (במדבר א, נא), ועכשיו "שועלים הלכו בו" (איכה ה, יח), ולא נבכה?

אמר להן: לך אני מצחק. שפתוב: "ואעידה לי עדים נאמנים, את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו" (ישעיהו ב). וכי מה ענן אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא תלה הפתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה. באוריה כתוב: "לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות יער" (מיכה ג, יב); בזכריה כתוב: "עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם" (זכריה ח, ד). עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה – הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתיקיימה נבואתו של אוריה – בידיע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו!

(תלמוד – בבלי, מכות כד, א)

קול המונה של רומי. קול שאון העיר. פליטה. הגבעה המרכזית בעיר. ברחוק. ממרחק. משחק. צוחק. עצבים. אלילים. בטח והשקט. בשלווה בעיר עצומה ושוקקת. בית הדום... אלהינו. כינוי לבית המקדש. ומה לעוברי... וכמה. ומה אם לרשעים עושה ה' כך, על אחת כמה שייטיב ה' לעם ישראל.

הר הצופים. שממנו רואים את ירושלים החרבה. זר. אדם שאינו כוהן.

אוריה במקדש... שני. ומה הקשר בין שני נביאים אלו? תלה. התנה. באוריה כתוב. נבואת אוריה. עיין. עיי חרבות. עד שלא. קודם. מתיירא. חושש. בידיע. בוודאי.

האריה והקורא המצרי

עשרות שנים לאחר חורבן הבית כמעט נקרתה הזדמנות לשוב ולבנותו, אך זו הוחמצה עקב שינוי מדיניות השלטון. רבי יהושע בן חנניה שיכך מעט, על-ידי משל נאה, את הצער הגדול של הציבור.

בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה מלכות שיבנה בית המקדש, הושיבו פפוס ולוליאנוס טרפזין מעבו ועד אנטוכיא, והיו מספיקים לעולי גולה.

הלכו הפותים ואמרו לו: "כען ידיע להוא למלכא די הן קריתא דך התבנא ושוריה ישתכללון מנדה בלו והלך לא ינתנו" (עורא ד, יג) ... אמר להם: מה נעשה, וגזרת? אמרו לו: שלח אמר להם: או ישנו ממקומנו, או יוסיפו עליו חמש אמות, או יחסרו ממנו חמש אמות – ומעצמם הם חוזרים בהם. היו הקהלות מכנסות בבקעת בית רמון. פיון שבאו הכתבים, התחילו בוכים. בקשו למרד במלכות.

אמרו: יכנס אדם חכם אחד ויפייס את הצבור. אמרו: יכנס רבי יהושע בן חנניה, שהוא אסכולוֹסִטִיקָה של התורה. נכנס ודרש: אריה טרף טרף ועמד עצם בגרונו. אמר: כל שיבוא ויוציא אותו – אני נותן לו שברו. בא קורא מצרי, שמקורו ארוך, ונתן מקורו והוציאו. אמר לו: תן לי שברי! אמר לו: לך, תהיה משתבח ואומר שנכנסת לפה האריה ויצאת בשלום. כך, דינו שנכנסנו לאמה זו בשלום ויצאנו בשלום.

(מדרש – בראשית רבה [תיאודור אלבק], פרשה סד)

מלכות. הקיסרות הרומית.
הושיבו. סידרו. פפוס ולוליאנוס.
שני אחים יהודים. טרפזין.
שולחנות, מעין בנקים
להלוואת ולהמרת כספים.
מספיקים. דואגים לצורכיהם.
עולי גולה. שהחלו להגיע לארץ
ישראל עם הישמע הבשורה.

הכותים. השומרונים. לו.
לקיסר. כען ידיע... יהיה
ידוע למלך, שאם עיר זו
(ירושלים) תבנה וחומותיה
ישתכללו (יבנו כראוי),
מנדה, בלו והלך (סוגי)
מסים שונים) לא יינתנו.
גזרתי. כבר גזרתי שמותר
להם לבנות! מקומו. של
בית המקדש. מעצמם
הם... בהם. שלא ירצו
לבנותו שלא לפי המיקום
והמידות המדויקים
והראויים. הכתבים. ובהם
הגזרה החדשה, לשנות
משהו מתוכנית הבניין.

אסכולוֹסִטִיקָה. חכם
ביותר. קורא מצרי. מין
עוף גדול. משתבח.
מתגאה. דינו שנכנסנו...
בשלום. די לנו בזה
שהתעסקנו אתם ולא
נפגענו. אמה זו. לעם זה,
הרומאים.

להרחבה < את חורבן הבית אנו מציינים וזוכרים עד היום הזה, בימי האבל שנקבעו לכך, ובהזדמנויות נוספות. ראו בספר ההלכה עמ' 237 ואילך, עמ' 19, 31, 41, 44, 45, 345.

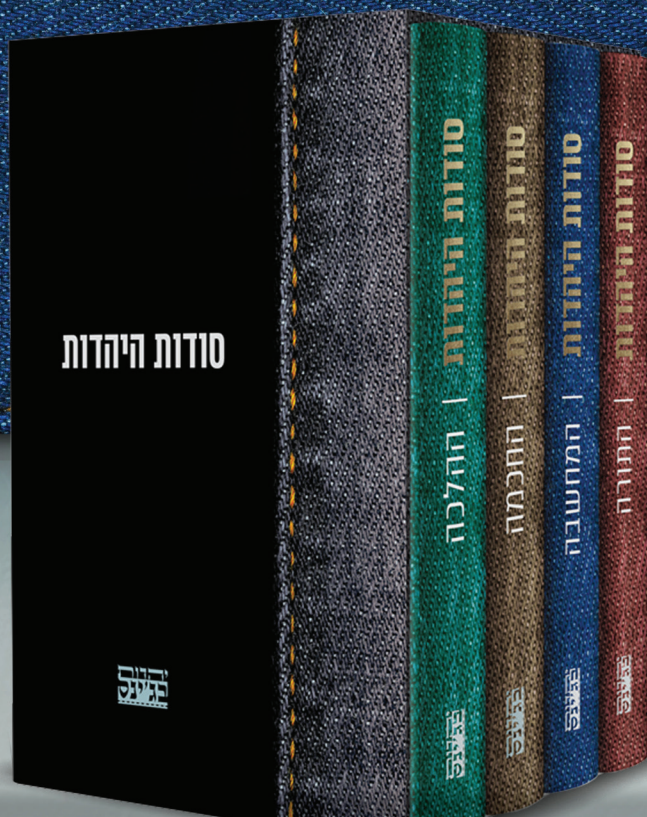

פותרים לפניכם את כל האוצרות לא תיקחו?

יצירת המופת החדשה כובשת את ישראל ומזמינה אתכם להתחבר

סודות היהדות

עבודה מקיפה ומעמיקה, מרכזת עבורכם את אוצרות
הידע של עם ישראל, בפורמט ייחודי המשלב את
הסקסטים המקוריים לצד עזרים וביאורים בעברית מדוברת.
מוגשת באריזה נגישה, ידידותית ונעימה לעין

לרכישה ומשלוח חינם עד הבית << bit.ly/yarid-sodot